

JULES GABRIEL VERNE s-a născut în anul 1828, în Franța, la Nantes. În adolescență, având gustul aventurii, a plecat de acasă, pentru a fi asistent camerist pe o navă comercială, dar a fost prins și trimis înapoi la părinții săi. În 1847, Jules a fost îndemnat să studieze Dreptul la Paris, ceea ce nu era însă pe gustul său. Aflându-se acolo, a lucrat ca secretar la Teatrul Liric, având ocazia de a lua contact cu lumea scenei dramatice, pentru care a făcut o adevărată pasiune, astfel că, în 1850, a fost publicată prima piesă de teatru a lui Jules Verne. La auzul acestei vești, tatăl său a fost atât de dezamăgit, încât a încetat să-l mai susțină financiar pentru continuarea studiilor. Tânărul Verne a reușit totuși să obțină un venit din vânzarea povestirilor sale, deoarece vocația pentru literatură începea să-și spună cuvântul.

După ce a petrecut multe ore în bibliotecile din Paris, studiind geologia, ingineria și astronomia, Jules Verne a publicat primul său roman, *Cinci săptămâni în balon*, precedat de alte scrieri de mai mică întindere, dar de o reală importanță atât din punct de vedere literar, cât și documentar: *O dramă în văzduh*, *Primele vase ale marinei mexicane* (studiu istoric), nuvela *Martin Paz*, *Printre ghețurile eterne* etc. Au urmat apoi alte romane (*O călătorie spre centrul Pământului*, *De la Pământ la Lună*, *20 000 de leghe sub mări* etc.) care au devenit în scurt timp foarte cunoscute, aducându-i faimă, dar și bogăție, ceea ce i-a permis, în 1876, să cumpere un iaht, cu care a navigat în jurul Europei. Aceasta după ce, în 1867, a călătorit foarte mult în țara sa, în vederea descrierii acesteia (publică *Geografia ilustrată a Franței*).

Scrierile lui Jules Verne și-au câștigat valoarea datorită îmbinării elementelor specifice operei literare – personaje, întâmplări, descrieri etc., toate mergând până la „desființarea aceluia țărâm dintre real și imaginar” – cu informații cu caracter documentar, multe dintre ele unice și care au contribuit în mod evident la progresul civilizației, ele dovedindu-și viabilitatea odată cu descoperirile științifice ale omenirii.

Cu excepția unică a lui Victor Hugo, Jules Verne este considerat cel mai popular dintre scriitorii francezi.

Creatorul romanului științific de anticipație se stinge din viață, la Amiens (unde fusese numit consilier municipal), în anul 1905, după o existență dedicată literaturii și studiului. (*Laura Ivona Dumitru*)

Jules Verne

CASTELUL DIN CARPAȚI

*Roman din viața
poporului românesc din Ardeal*

Traducere: Victor ONIȘOR

Prefață: Dr. E. DĂIANU

Editura Andreas

se părea că inima lui a început a reînvia în amintirea acestui trecut de neuitat.

Câteva luni mai târziu Emil își reveni în fire și însuși povesti apoi amănuntele ultimei nopți din castel.

Să spunem acum că nunta atrăgătoarei Măriuța cu Niță Stan a fost celebrată în săptămâna următoare după catastrofă. După ce mirii au primit binecuvântarea preotului din satul Vulcan, s-au reîntors în Mătești, unde primarul Colțu le-a rezervat cea mai frumoasă odaie din casa sa.

Dar după ce aceste diverse fenomene au fost explicate într-un mod atât de natural, nu trebuie să ne închipuim că tânăra nevastă nu mai credea în aparițiile fantastice ale castelului. Niță Stan în zadar îi explică, Ionas asemenea — pentru că el ținea să rămână cu clientela la „Regele Matia“ — dânsa n-a putut fi convinsă, întocmai ca și primarul Colțu, ciobanul Bucur, învățătorul Petrică și alți săteni din Mătești. Vor trece probabil încă mulți ani până ce acești oameni vor renunța la credințele lor superstițioase.

De altfel doctorul Părăian, care și-a reluat fanfaronadele obișnuite, nu încetează să repete celor ce vor să-l audă:

— Ei bine! Nu v-am spus?... Spirite în castel!... Ce mai spirite!

Dar nimeni nu-l ascultă; și când batjocurile lui trec măsura, oamenii îi spun să-și mai țină gura.

Învățătorul Petrică n-a încetat nici după acestea să-și întemeieze lecțiile sale pe studiul legendelor ardelenesti. Mult timp va crede încă tânăra generație din Mătești că spiritele din cealaltă lume umblă și se preumblă peste ruinele castelului din Carpați.

Sfârșit

CUPRINS

<i>Capitolul I</i>	7
<i>Capitolul II</i>	23
<i>Capitolul III</i>	33
<i>Capitolul IV</i>	42
<i>Capitolul V</i>	55
<i>Capitolul VI</i>	68
<i>Capitolul VII</i>	78
<i>Capitolul VIII</i>	91
<i>Capitolul IX</i>	104
<i>Capitolul X</i>	116
<i>Capitolul XI</i>	127
<i>Capitolul XII</i>	137
<i>Capitolul XIII</i>	143
<i>Capitolul XIV</i>	152
<i>Capitolul XV</i>	158
<i>Capitolul XVI</i>	166
<i>Capitolul XVII</i>	175
<i>Capitolul XVIII</i>	177

Această traducere a fost, la momentul apariției, 1897, singura traducere în limba română, care a primit acceptul din partea editorului-proprietar al romanelor lui Jules Verne: J. Hetzel & Comp. din Paris.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VERNE, JULES

Castelul din Carpați : roman din viața poporului românesc din Ardeal / Jules Verne ; trad.: Victor Onișor ; pref.: dr. E. Dăianu – București: Andreas Print, 2025
 ISBN 978-606-765-205-5

I. Onișor, Victor (trad.)
 II. Dăianu, Elie (pref.)

821.133.1

DIFUZOR EXCLUSIV:

IVO PRINT

Petru Maior 32, parter, 011264, sector 1, București
 Tel./Fax: 021.222.07.67
 E-mail: ivo_print@yahoo.com
 Site: www.editura-andreas.ro

© Editura **ANDREAS PRINT**, București, 2025

Toate drepturile sunt rezervate. Nici o parte din această lucrare nu poate fi reprodușă, stocată și retransmisă sub formă: tipărită, electronică, mecanică, fotocopiată, audio sau sub orice altă variantă fără permisiunea scrisă a **Editurii Andreas Print**.

Traducere: Victor ONIȘOR

Copertă: Cezar MANDACHE

Prezentare: Laura Ivona DUMITRU

Redactare și corectură: Mihaela ANTON

Tehnoredactare: Gheorghe DUMITRU

Bun de tipar: 08.10.2025; Coli de tipar: 11.50; Format: Z₆, 16/54x84 cm

Tipar: ARTPRINT

Email: office@artprint.ro

JULES VERNE VIAȚA ȘI OPERA

Invitat de dl. Victor Onișor, traducătorul acestui interesant roman, a scrie o prefață cărții – la apariția căreia mă mândresc a fi putut contribui și eu, pentru ca ea să vadă lumina tiparului în această formă – cred că nu pot face un lucru mai potrivit decât acela de a oferi cititorilor câteva notițe fugare asupra lui Jules Verne, autorul „Castelului din Carpați”.

Cunoscut după nume în întreaga lume, celebrul romancier francez este foarte puțin cunoscut în profunzime de publicul nostru. Din multele sale romane, atât de interesante și instructive totodată, știu că abia 3–4 au fost traduse în limba română. Acum însă, odată cu acest roman al său, pus într-un mod vrednic în mâinile marelui public cititor, cred că va fi bine primită și o scurtă schiță asupra vieții și scrierilor sale.

Jules Verne s-a născut la 8 februarie 1828 în Nantes (Franța). După ce și-a terminat studiile în orașul natal, a plecat la Paris pentru a studia dreptul. Tânăr cu multă imaginație și spirit ager, s-a gândit să scrie mai întâi pentru teatru. La 22 de ani debutează (1850) cu o comedie într-un act, scrisă în versuri – „Pailles rom-pues” – care a fost reprezentată cu succes la teatrul Vaudeville.

Mai târziu a scris, în colaborare cu dl. Carré, librete de operă comică: „Colin-Maillard” (1853), „Lauberge des Ardennes” (1860) ș.a., toate într-un act. În anul următor a scris, împreună cu Ch. Wallut, o comedie în trei acte intitulată „Onze jours de siège”.

Jules Verne era încă puțin cunoscut când a publicat prima lucrare de tipul acela de roman ce avea să-i facă numele celebru în toată lumea. Această lucrare – „Cinq semaines en ballon, voyage de découvertes” – a apărut în 1863 într-o revistă a editorului Hetzel, „Magasin d'éducation et de récréation”, și apoi a fost publicată în volum separat.

Cartea a avut un succes surprinzător. Prin ea s-a creat un nou gen de roman: romanul științifico-geografic, al cărui reprezentant a rămas până astăzi venerabilul Jules Verne. Toate romanele sale ulterioare — și sunt foarte multe — au rămas în același gen, pe aceeași direcție. Cel mult, forma și tehnica povestirii s-au îmbogățit și perfecționat.

Verne a introdus în acest gen nou de roman calități rare și frumoase, care i-au stabilit reputația. Aceste calități, cum se pot vedea și în „Castelul din Carpați”, sunt: fantezia de a varia și dramatiza subiectele, observația morală, fondul instructiv-științific care îmbină plăcutul cu utilul, și spiritul logie care potrivește persoanele cu situațiile lor și le menține caracterul propriu.

Firul acestor povestiri țese ciudățeni minunate, creații ale unei imaginații vii, pe care le urmărești cu interes și curiozitate neînfrănată. Ele însă nu părăsesc fondul realului sau, cel puțin, al probabilului; și la sfârșit, aproape întotdeauna, minunile se explică prin vreo lege a fizicii, chimiei sau matematicii. Astfel, cea mai exactă știință își dă mâna cu cea mai liberă fantezie; și, împreună, te încântă și te distrează instruindu-te.

Multe dintre aceste ingenioase scrieri au fost premiate de Academia Franceză; între ele și „Castelul din Carpați”. Secretarul Academiei, dl. Patin, scria în raportul său din 1872:

„Minunile uzate ale feeriei au fost înlocuite cu ceva nou și minunat, luat din noțiunile recente ale științei. Interesul, susținut și provocat cu iscusință, se întoarce în favoarea instruirii. Reținem din aceste povestiri nu doar plăcerea de a fi citit, ci și dorința de a ști — o curiozitate științifică.”

Așa pot fi caracterizate toate scrierile sale, dintre care voi cita doar câteva:

„Voyage au centre de la terre” (Călătorie prin mijlocul pământului) [1864]; „De la terre à la lune” (De la pământ până la lună) [1865]; „Le Desert de glace, aventures du capitaine Hatteras” (Deșertul de gheață, aventurile, căpitanului Hatteras) una din cele mai mișcătoare povestiri; „Autour de la lune” (În jurul lunii); „Les enfants du capitaine Grant” (Copiii căpitanului Grant); „Decouverte de la terre” (Descoperirea pământului) [1870];

„Les Anglais au pole nord» (Englezii la Polul Nord) [1870]; „Vingt mille lieues sous les mers” (Douăzeci de mii de leghe sub mări) [1870]; „Une ville flottante” (Un oraș plutitor) [1871]; „L'île mystérieuse, les naufrages de l'air” (Insula misterioasă, naufragații aerului) [1870];... și multe altele. Ar fi prea lung, și poate imposibil, să dau o listă completă.

Jules Verne are o operă extrem de bogată. Printre calitățile sale recunoscute de toți se numără: știința, claritatea stilului și imaginația bogată. Scrierile lui sunt pline de interes și foarte instructive; de aceea au norocul rar de a plăcea tuturor — femeilor și bărbaților, bătrânilor și tinerilor.

Castelul din Carpați! Cum a ajuns vestitul romancier să aleagă acest subiect? Cum a clădit el, chiar în munții Carpaților românești, acest castel fermecat al fanteziei sale? Ne-o spune chiar el. Jules Verne n-a călătorit niciodată în părțile noastre. Datele pe care le întrebuintează le-a extras din două cărți geografice: una este „Marea geografie” a celebrului Élisée Reclus, care a umblat prin Ardeal, chiar prin Valea Jiului; iar cealaltă este o carte a lui Gerando Attila, care l-a călăuzit pe Reclus în acea călătorie. Faptul că s-a inspirat din izvoare unguerești se resimte și în roman: în original, majoritatea numelor de persoane și multe dintre cele de localități sunt unguerești, ceea ce dă romanului o nuanță maghiară — care însă dispare cu totul în traducerea dlui Onișor. Traducătorul nostru a fost destul de norocos — și îndrăzneț — încât a înlocuit numele maghiare cu nume românești, întrucât români sunt cei ce le poartă; și astfel a dat romanului o înfățișare de parcă ar fi fost scris de un român.

Fondul științific al „Castelului” constă în cunoștințe fizice despre electricitate și aplicațiile ei moderne. Dar romanul are și un fond moral, politic și educativ. Verne combate și ridiculizează, cu succes, credința superstițioasă — răspândită la noi și la toate popoarele — în balauri și alte ființe imaginare. De asemenea, combate alcoolismul, ironizând pe cei care iubesc rachiul și pierd vremea în povești de cârciumă, asemenea onorabililor fruntași din Mătești, în cârciuma lui Jonas...

Din punct de vedere politic, Verne se arată un veritabil filoromân. Ne recunoaște originea romană, laudă poezia noastră populară și admiră luptele noastre pentru existență. Despre prezent însă afirmă că nu avem viață politică.

„Ei aveau ca deviză — spune el despre eroii noștri — renumita zicală românească: «Dă pe moarte!». Și chiar au dat: și-au vărsat sângele pentru cauza independenței — acest sânge nobil ce le curgea în vine de la romani, strămoșii lor.“

„Se știe — continuă Verne — că atâta energie, devotament și jertfă n-au avut alt rezultat decât o oprimare nedreaptă asupra urmașilor acestui neam eroic. Aceștia nu mai au viață politică. Trei lovituri grele le-au apăsât fruntea. Dar nu disperă să-și scuture jugul acești români din Transilvania! Viitorul le aparține și, cu încredere neclintită, repetă aceste cuvinte în care se concentrează toate aspirațiile lor: «Românul nu piere!»“

Ți se pare că mișcările noastre mai recente nu i-au fost necunoscute, iar citatul de mai sus pare ecoul a ceea ce a auzit despre luptele noastre. Trebuie menționat că originalul francez al romanului a apărut în 1892.

Pe lângă toate aceste părți bune, romanul lui Verne nu conține nimic din ceea ce caracterizează părțile rele ale romanelor moderne. Nu are frivolitate și nici acea ușurătate cu care sunt tratate, în romanele de duzină, chestiunile delicate ale societății. Din acest punct de vedere este absolut ireproșabil. Astfel, Castelul din Carpați poate fi citit de bătrâni și de tineri, de femei și bărbați, cu aceeași plăcere și cu același folos, oferind — în cuvintele secretarului Academiei Franceze — „o distracție plăcută și o instrucție folositoare“.

Mai ales pentru tineretul nostru este o carte dintre cele mai potrivite și cred că cei competenți o vor include între cărțile oferite ca premiu elevilor merituoși.

Dl. Onișor poate avea satisfacția de a fi adus un real serviciu publicului român, traducând acest roman atât de interesant — un merit cu care nu se pot lăuda toți traducătorii noștri.

Castelul din Carpați

I.

istorisirea aceasta nu e fantastică, ci numai romantică. S-ar putea oare crede că nu e adevărată, fiindcă se arată improbabilă? Ar fi o greșeală.

Trăim într-un timp în care totul se întâmplă, ba am putea zice, pe bună dreptate, că totul s-a întâmplat. Dacă astăzi povestirea noastră nu pare probabilă, poate va fi probabilă mâine, grație izvoarelor științifice, care sunt problema viitorului, și pe care nimeni nu se va gândi să le pună în șirul legendelor. De altfel, la sfârșitul acestui practic și pozitiv veac al XIX-lea, nu se mai produc legende, nici în Bretagne, patria Corriganilor sălbatici, nici în Scoția, pământul brownielor și al gnomelor, nici în Norvegia, țara așilor, a zânelor, a geniilor și a valkyrelor, nici chiar în Transilvania, unde cadrul Carpaților se potrivește atât de minunat tuturor evocațiilor psihagogice. Trebuie însă să observăm că Transilvania e foarte aplicată la superstițiile timpurilor primitive.

Această provincie de la extremul Europei a descris-o De Gerando, și a vizitat-o Elisee Reclus. Dar niciunul nu amintește nimic despre nostima povestire pe care se bazează acest roman. S-o fi cunoscut-o ei oare? Se poate că au cunoscut-o, dar n-au crezut-o. Într-adevăr e regretabil acest

lucru, pentru că ar fi povestit-o, unul cu precizia unui analist, altul cu acea poezie instinctivă, care caracterizează toate descrierile sale de călătorie.

Fiindcă n-a făcut-o nici unul, nici altul, voi încerca să o fac eu.

În data de 29 mai a acestui an, un cioban își păzea turma pe marginea unui podiș înverzit, la poalele Retezatului, care domină o vale roditoare, cu pomi frunzoși și sămănături frumoase. Acest podiș e ridicat, deschis, fără niciun adăpost; vânturile de nord-vest îl rad în timpul iernii de zăpadă, ca și cum l-ar rade bărbierul. Se și zice pe alocuri, în ținutul acela, că-i crește barba și câteodată i se face prea mare.

Îmbrăcămintea acestui cioban nu ne amintește cu nimic de Arcadia, nici ținuta lui de bucolicele lui Virgil. El nu era nici Daphnis, Amyntas, Lycidas sau Meliboeus. La picioarele lui, încălțate cu opinci, nu murmurau apele Lignonului, ci Jiul românesc, ale cărui unde răcoroase și șoptitoare ar fi fost vrednice se treacă prin cotiturile pline de vârtejuri ale cunoscutului roman din viața păstorească „*Astréa*”.

Bucur — așa se numea acest păstor țăran; Bucur din satul Mățești¹ — nu se îngrijea întru atâta de sine, cât mai mult de oile sale, cu care petrecea peste noapte în staulul său de nuiele, de la capătul satului.

Culcat pe un covor de iarbă verde, cu un ochi închis și cu unul deschis, cu pipa în gură, el își fluiera din când în când câinii, dacă vedea că vreo oiță se alege dintre celelalte, sau sufla câteodată în bucium, ale cărui ecouri repetate făceau se răsună pădurile. Era către șase ore seara. Soarele începea a se apropia de vârful munților. La răsărit se vedeau strălucind niște piscuri, ale căror poale erau învelite într-o

¹ Mățești e un mic sat românesc, în județul Hunedoara, comuna Pui, Sălașul de jos. (n. trad.)

negură groasă. Către sud-vest două deschizături ale lanțului de munți lăsau se străbătă o fâșie de raze, întocmai ca printr-o ușă întredeschisă.

Acest sistem orografic e considerat ca partea cea mai sălbatică a Transilvaniei.

Curios ținut este această Transilvanie sau Ardeal. Chiar și numele arată că este „țara pădurilor”. La apus și la miazănoapte se mărginește cu Ungaria, la răsărit cu Moldova, iar la miazăzi cu România. Are o întindere de peste șaiszeci de mii de kilometri pătrați — cam cât a noua parte din Franța —; este un fel de Elveția, dar numai pe jumătate atât de mare, fără însă a fi mai populată. Ardealul, cu platourile sale, în cea mai mare parte roditoare, traversat de ramificațiile plutonice ale Carpaților, este străbătut de numeroase ape, care măresc mai ales Tisa și, împreună cu aceasta, îmbogățesc superba Dunăre, ale cărei „Porți de Fier”, la câteva mile spre miazăzi, închid șiragul catenei Balcanilor, la frontiera Ungariei și a Imperiului Otoman de odinioară.

Astfel este patria veche a dacilor, cucerită la începutul veacului al doilea al erei creștine de Traian. Independența, de care se bucura sub Ioan Zapolya și următorii săi, a dispărut în 1690, când Leopold I a anexat-o la Austria.

Dar, oricum ar fi fost constituția sa politică, a rămas patria comună a diferitelor popoare ce o locuiesc, fără a se contopi unul într-altul: români, unguri, secui și sași.

De ce neam se ținea ciobanul Bucur? Era un urmaș degenerat al vechilor daci? E greu să te pronunți, văzându-i părul în neorânduială, fața înnegrită, barba netunsă, sprâncenele dese, ochii verzi-albăstrui și, în jurul lor, niște dungi vinete, semne ale vârstei înaintate.

El are vreo șaiszeci și cinci de ani — cel puțin așa ai putea crede. Dar este de statură înaltă, uscățiv și drept, cu un pieptar gălbui, păros, și ar putea servi drept model oricărui

pictor; având pe cap o pălărie mare, cu pană lată, reze-mându-se de bota lui groasă, el stă nemișcat ca o statuie de marmură.

În momentul în care razele străbăteau prin deschizăturile dealurilor dinspre apus, Bucur se ridica; punându-și mâna pe jumătate deschisă la ochi – ca și cum ar fi voit să vadă departe – privea cu luare-aminte într-o anumită direcție.

În zarea îndepărtată a orizontului, cam la o milă¹ depărtare se vedeau umbrele unui castel, ce părea foarte mic, însă numai din cauza depărtării. Acest castel vechi ocupa, pe un pisc singuratic de la pasul Vulcan, partea de sus a unui podiș numit platoul Orgalului. În strălucirea ultimelor raze ale apusului de soare, el avea o claritate proprie imaginilor stereoscopice.

Ochii ciobanului aveau o mare agerime și, astfel, erau în stare să distingă oarecare trăsături în acea întunecime depărtată.

– Castel vechi!... Castel vechi... Degeaba stai așa mândru acolo!... Mai ai trei ani și ești gata: fagul tău nu mai are decât trei crengi! zise Bucur, la urmă, clătînând din cap.

Acest fag era crescut la marginea unui bastion al castelului, și, dindărătul lui, se vedea o umbră neagră, care, din depărtare, abia ar fi putut fi observată de cineva, afară de Bucur. Explicația acestor cuvinte ale ciobanului nostru, provocate de o legendă referitoare la castel, o vom da la timpul său.

– Da! – repetă Bucur – trei crengi... Ieri avea patru, dar a patra a căzut astă-noapte... Rămâne numai trunchiul. Nu mai văd decât trei, la trunchi. Încă numai trei crengi, cetate veche... numai trei!

Când vrei să studiezi un păstor în partea lui ideală, imaginația ușor face din dânsul o ființă visătoare și contemplativă, care știe să tălmăcească cartea deschisă a cerului. În realitate însă, păstorii sunt oameni fără multă carte și fără cultură. Totuși, poporul adesea le atribuie puteri supranaturale: că se pricep la meșteșugul vrăjitoriei, știu să spună ursita oamenilor, știu să facă leacuri de dragoste și băuturi fermecate. Ba, în afară de aceasta, prin descântece pot să ia rodul semănăturilor și să-l ducă la alte semănături, aruncând doar niște pietricele pe deasupra lor; pot să ia laptele de la oi și de la vaci, iar, dimpotrivă, pe altele le pot face lăptoase de minune, doar uitându-se la ele cu ochiul stâng. Superstiții de felul acesta au fost în toate timpurile și sunt și acum în toate locurile.

Chiar și în țările mai civilizate, poporul nu trece pe lângă un cioban fără să-i spună câteva vorbe prietenești, numindu-l „păstor” – lucru la care el ține foarte mult. Dacă îți scoți pălăria înaintea cuiva, nu mai pot avea efect influențele răutăcioase, iar acest obicei se ține tot așa de mult în Ardeal ca oriunde în altă parte.

Pe Bucur îl țineau oamenii de vrăjitor și credeau că știe să poarte pe dracul. Unii spuneau că de el ascultă strigoii, ba – după cum povesteau alții –, noaptea, când era întuneric de nu-ți vedeai mâna, el mergea pe la jgheaburi de mori, se întâlnea cu lupi sau se uita pe cer, cum umblă stelele.

Bucur lăsa lumea să vorbească orice ar vrea; el însă trăgea folos din meșteșugul său. Știa să farmece și să desfarmece.

E remarcabil că el era tot atât de credincios în acele puteri ca și cei care veneau să-i ceară sfatul și ajutorul! Și, dacă nu credea tocmai în puterea vrăjitoriilor sale, credea foarte mult în poveștile cunoscute prin ținutul acela.

¹ O milă ungară face cam 9500 metri. (n.trad.)

Nu trebuie să ne mirăm de felul prorociei pe care a făcut-o privitor la perirea apropiată a vechiului castel, văzând că fașgul de lângă el mai are numai trei crengi — vestea asta o răspândi el și în Mătești.

Apoi își adună oile grămadă, suflând într-un buciom de lemn alb, și apucă către sat. Câinii îi păzeau oile; avea însă și doi căței, care toată ziua se hârjoneau și astfel mai mult împrăștiau turma decât o adunau. Turma consta din vreo sută de oi și berbeci, printre care erau vreo zece-doisprezece mielușei, iar restul erau mioare și oi mai bătrâne, de trei-patru miei. Această turmă era a primarului Colțu din Mătești, care plătea mult comunei pentru pășunat și ținea mult la ciobanul său, Bucur, pentru că acesta știa foarte bine să tundă lâna; apoi se pricepea să vindece scrapia, hâra, tusea, sângerarea, gălbeaza, scrântitura, durerea de unghii și multe alte boli ale oilor.

Turma mergea strânsă laolaltă. Înainte mergea un berbec buhaiu, apoi celelalte oi; iar clopotele lor cântau mereu, de răsuna valea.

După ce ieși din pășune, Bucur mână oile pe o cărare lată, pe ambele părți cu semănături. Grâul verde, mărișor, suflat de vânt, făcea niște unde mari, ca valurile mării. De cealaltă parte se întindeau semănături de cucuruz. Mai departe, calea mergea pe sub marginea unei păduri dese și umbroase. Mai în jos, într-o albie pietroasă, murmurau undele cristaline ale Jiului, ducând cu sine țândări de scânduri de la morile de ferăstrău.

Câinii și oile se opriră pe țărmul drept al râului și începură a-și potoli setea.

Satul Mătești nu era mai departe de aici decât la trei pușcături, dincolo de pădurea de mesteceni, compusă din copaci mari și groși, nu numai din tufe de două-trei palme.

Această pădure se întinde până la Pasul Vulcan, iar satul cu același nume e așezat pe coasta dinspre miazăzi a lanțului de dealuri numit „Pleșa”.

În vremea aceasta nu trecea nimeni pe acolo. Țăranii se obișnuiesc să vină acasă de la câmp numai noaptea târziu; astfel, Bucur, în drumul său către sat, nu întâlnește niciun om care să-i fi dat „bună ziua”, după obiceiul tradițional.

Turma sa, potolindu-și setea, porni mai departe, când, iată, se vede un om la cotitura Jiului, cam la cincizeci de pași.

— Bună vremea! strigă omul către cioban.

Era un străin ce umbla cu negoțuri prin ținutul acela. Peste tot locul te întâlnești cu d-alde aceștia, în orașe, ca și în sătulețele cele ascunse. De altfel, nu e greu să te înțelegi cu dânșii, pentru că vorbesc toate limbile. Era italian, neamț ori român? Nu știa nimeni, dar, de bună seamă, era evreu, evreu polon.

Era înalt de statură, slab, cu nas încovoiat, barbă ascuțită, frunte lată, ochi foarte vii.

Acest negustor vindea ocheane, termometre, barometre și ceasornice. Ce nu era încărcat din negoțul său în lada ce o purta pe spate, legată cu chingi tari, era agățat la gât și la cingătoare. Era un adevărat negustor de tarabă, ce-și ducea întotdeauna negoțul în spate.

Negreșit că acest evreu zicea „bună ziua” la toți ciobanii, care-i insuflau respect și frică. Astfel, îl salută și pe Bucur. Apoi vorbi în limba română cu accent străin:

— Cum îți merge?

— Dar iac-așa... cum sunt vremurile, răspunse Bucur.

— Apoi acu trebuie că-ți merge bine, căci vremea e bună.

— Dar mi-o merge rău mâine, c-o ploua.

— O ploua?... exclamă negustorul. Se vede că pe la dumneavoastră plouă și când nu sunt nori.

– S-o înnoura la noapte, uită-te colo în jos... de acolo, de după munte, vor ieși norii.

– De unde știi?

– De pe lâna oilor. Vezi că e aspră și uscată, ca pielea argăsită.

– Apoi zău că o fi rău pentru drumeți.

– Dar o fi cu mult mai bine pentru cei ce stau acasă, după cuptor.

– Da, dar trebuie să ai mai întâi casă cu cuptor...

– Ai copii? întrebă Bucur.

– N-am.

– Însurat ești?

– Nu.

Bucur îl întreba acestea pe străin pentru că așa e pe acolo obiceiul: să vorbești cu orice persoană întâlnești.

Apoi replică:

– De unde vii?

– De la Sibiu.

– Și unde te duci?

– Poate către Cluj.

Ca să ajungi de aici la Cluj, trebuie să mergi pe valea Mureșului, apoi de la Alba Iulia de-a lungul munților Apuseni. E o cale cam de vreo 20 de mile.

În adevăr, acești negustori de termometre, barometre, ceasornice au întotdeauna o înrâurire fantastică asupra omului. Ei vând timpul în toate formele sale – trecutul, prezentul și viitorul – întocmai cum vând și alți semeni de-ai lor coșărci, stofe sau ciorapi. Ai crede că sunt comis-voiajori de la casa Saturne et Comp. după însemnul „Sablier d'or”. Și, fără îndoială, o asemenea înrâurire avea evreul și asupra lui Bucur, care privea, nu fără uimire, această adunătură de lucruri noi pentru el, neștiind la ce folosesc.

– La ce folosesc atâtea lucruri ce-ți zornăie atârinate de brâu? întrebă Bucur, arătând cu degetul la marafeturile evreului.

– Acestea sunt scumpe, răspuse evreul, și de folos la toată lumea.

– La toată lumea? replică Bucur. Chiar și la ciobani...?

– Chiar și la ciobani.

– Și unealta aceasta?

– Unealta aceasta, răspuse evreul, luând în mână un termometru, îți spune dumitale când e cald și când e frig.

– Ei, apoi acestea le știu eu și fără de aceea, când asud cu peptarul sau când scrâșnesc din dinți sub cojoc.

De bună seamă, atâta e de ajuns pentru un cioban care nu-și bate capul cu progresele științei.

– Dar ceasornicul acesta mare cu arătătorul? întrebă Bucur, arătând spre un barometru aneroid.

– Acesta nu e ceasornic, acesta e un instrument care-ți spune că mâine va fi vreme bună... ori va ploua.

– Nu glumești...?

– Nu, nu.

– Bine, replică Bucur, aceea nu-mi trebuie, chiar de mi-o dai degeaba. Asta o știu eu cu douăzeci și patru de ceasuri mai înainte. Să te uiți numai la nori, când merg către munte sau se grămădesc împrejurul vârfului cel înalt. Uită-te, vezi negura aceea care se vede ieșind din pământ?... Ei bine, să știi că din aceea are să plouă mâine.

De fapt, ciobanul Bucur, marele cunoscător al vremurilor, putea să trăiască și fără barometru.

– Ei, dar nici nu te-am întrebat: nu-ți trebuie un ceasornic? urmă negustorul.

– Un ceasornic?... Am eu unul care umblă fără șă-l în-torci și care îmi umblă pe deasupra capului. E soarele. Uită-te, când ajunge la vârful Rodicului, e la amiază, și când